

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO. 17 (3521) ●

● ПЯТНІЦА, 5 МАЯ, 2017

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: **WWW.GOLAS.BY**

Бэзавы рай
Прыгажосць гэтага
дзівоснага месца ў
Батанічным садзе ў Мінску ў
поўнай меры бачна менавіта
веснавой парой **Стар. 2**

**Ён з музай
крочыць
па жыцці**
Стар. 2

**Друкаванае
слова кранае**
Кніжная спадчына Францыска
Скарыны прыцягвае ўвагу
супляменнікаў з замежжа
Стар. 4

ТРАДЫЦЫ

Саламяныя дзівосы

Вядомая ў краіне
майстрыха
Раіса Раманеня
адкрывае свету
старадаўняе
беларускае
майстэрства

Кацярына Мядзведская

Шляхі блізкіх па духу людзей абавязкова перасякаюцца. Такая думка неаднойчы ўзнікала ў мяне, калі гутарыла з Раісай Раманеняй, кіраўніцай студыі “Беларускі сувенір” — гэта пры Цэнтры творчасці дзяцей і моладзі Салігорскага раёна. Пазнаёміліся жмы на пачатку года ў Палацы Рэспублікі, на ўручэнні прэміі “За духоўнае адраджэнне”, Спецыяльных прэміі Прэзідэнта дзясятам культуры і мастацтва. І аўтарскі калектыў газеты “ГР”, і Раіса Раманеня — сярод лаўрэатаў. На стэндзе майстрыхі пабачылі многія з яе твораў, фотаздымкі з выстаў і фестываляў народнай творчасці з розных краін. Аказалася, што Раіса Аляксандраўна добра ведае і нашу газету, і многіх з яе былых супрацоўнікаў. У 2003-м разам былі яны ў творчым турне да беларусаў Украіны, Малдовы, Ціраспаля... “Знаёмыя” мы і праз артыкулы пра вандроўкі ансамбля “Радзімічы”. Пісала і я пра гастролі гэтага сямейнага гурта па Паўднёвай Карэі. А Раіса Раманеня была тады разам з артыстамі: ладзіла выставы, навучала карэйцаў свайму майстэрству.

Бывала майстрыха ў Індыі, Францыі, Турцыі, Сербіі, Венгрыі, ЗША, Польшчы, Расіі, Украіне... Калі я наведла яе ў Салігорску, збірала работы для экспазіцыі Мінскай вобласці на выставе ў Дзелавам і культурным

Раіса Раманеня (злева) на адным з фестываляў народнай творчасці

комплексе Беларусі ў Маскве. Яна — пастаянная ўдзельніца розных кірмашоў, выстаў і фэстаў народнай творчасці. Неяк яе работамі зацікавілася народная артыстка Расіі Надзея Бабкіна, і цяпер саламяныя галаўныя ўборы мы часам бачым на артыстах ансамбля “Русская песня”. І ў Людмілы Зыкінай быў саламяны капялюшок ад Раісы Раманені, з ёй супрацоўнічаюць беларускія гурты

“Церніца”, “Радзімічы” ды іншыя.

А да Вялікадня майстрыха заўсёды саломкай “распісвае” яйкі: тэхніка інкрустацыі. Атрымліваюцца сапраўдныя творы мастацтва, іх захоўваюць на драўляных падстаўках. Адно з такіх яек, дарэчы, ёсць і ў калекцыі англійскай прынцэсы Ганны. А патрапіла туды ў 90-х праз мінскую галерэю “Славуцасць”, з якой у майстрыхі цесныя творчыя сувязі,

і тагачаснага Амбуасадара Беларусі ў Вялікабрытаніі Уладзіміра Шчаснага. У Раісы Аляксандраўны захоўваецца і падзяка ад прынцэсы з каралеўскай пячаткай.

І сёлета майстрыха зрабіла калекцыю велікодных яек. Пабачыла і я тыя дзівосы. Аднолькавыя па форме, а ўзоры — усе розныя. “Хараства маёй працы ў тым і ёсць: немагчыма паўтарыцца”, — радавалася Раіса

Аляксандраўна. З пяшчотай дакра-налася да кожнага твора, калі стварала кампазіцыю. То можа работы яе і карыстаюцца такой папулярнасцю, што ў іх адчуваецца душа? У кожнай — свая задума, ідэя... Увабралі ў сябе цеплыню рук яе, любоў, дабрыву, што бачу ў вачах мастачкі, і прыгажосць зямлі нашай, прыроды...

Каласы ля роднай хаты

У роднай вёсцы Раісы Раманені Языль, што ў Старадарожскім раёне, стаіць бацькоўская хата. Ля яе на сотках і вырошчвае майстрыха жыта, пшаніцу, ячмень. І ўвесь працэс тварэння саламяных цудаў праходзіць праз яе рукі, душу: “Сама жыта сею, потым жну, перабіраю... Вельмі манатонная праца, для многіх — проста катаванне, а я бяру саломінку ў рукі ды ўжо бачу, што з яе зраблю...”. Шмат часу займае такая падрыхтоўка. Кожную вольную хвіліну яна ў вёсцы. Праўда, узарарць зямлю дапамагаюць свёкар і муж. Дый 4-гадовы ўнук Андрэйка зразае-перабірае з бабуляй сцяблінкі, прыгаворвае: “Якая прыгожая ў цябе саломка!”

Першыя нарыхтоўкі робіць ужо ў чэрвені: “Як адкрасуе жыта, пылок абсыплецца, зразаю зялёныя сцяблінкі. І праз 2-3 тыдні, як высахнуць, можна іх ужо на каленцы падзяляць. У наступны раз ужо зразаю, калі колас практычна гатовы, зерне ў малочнай спеласці. Прычым выспелае насенне пакідаю на наступны год”. Бывае, дзеліцца ім з сябрамі-калегамі, так што цяпер нават у Літве, Швейцарыі, Расіі, Украіне, ЗША беларускае жыта расце.

Раіса Раманеня кажа, што саломка ў яе асаблівае вырастае: доўгая, мяккая. І яе заўсёды хапае. Што таксама важна: “Рукі павінны адчуць матэрыял. Вучням заўсёды кажу: не шкадуйце, бярыце колькі трэба”.

→ **Стар. 4**

ТВОРЧЫ ПОЧЫРК

Журналісцкая трылогія пра сучаснікаў

Галоўны рэдактар выдання “Гаспадыня. Сямейны часопіс” Зіновій Прыгодзіч на аснове гутарак з вядомымі людзьмі культуры і мастацтва Беларусі стварыў трыццаць унікальных жыццёва-творчых партрэтаў. Яны друкаваліся ў СМІ ды выйшлі трыма асобнымі кнігамі.

Часам супляменнікі з замежжа цікавяцца: што пачытаць пра сучаснае жыццё Беларусі, яе вядомых

людзей? Раім звяртаць увагу найперш на тое, што робяць прафесіяналы. Сярод іх і Зіновій Кірылавіч. Дарэчы, нашы чытачы ўжо чыталі пра яго — як аўтара слоў песні “Дзве крыніцы”, якую спяваюць беларусы з фальклорнага гурта “Вясёлка” ў Казахстане (“Марыйка, дзве крыніцы і Астана” (7.03.2013). Расказвалі мы і пра моцнае яго сяброўства з пісьменнікам Янкам Сіпаковым (“Дар ад вялікай душы, 18.02.2016). Рыхтуючы апошні тэкст, мы гаварылі й пра творчасць

самога Зіновія Кірылавіча: як пражытка, паэта, журналіста. Мне ўспомнілася, як радаваўся Янка Сіпакоў (мы тады разам працавалі ў рэдакцыі часопіса “Беларусь”), трымаючы ў руках рукапіс сябра: “Цудоўныя вершы! Тонкія пачуцці, каханне, а напісаў — намеснік Міністра, Зіновій Прыгодзіч. (На той час ён працаваў першым намеснікам старшыні Дзяржкамтэта па друку. — **Аўт.**) Буду рыхтаваць!”. Падборка вершаў з лёгкай рукі сябра ў хуткім часе й пабачыла свет.

А журналіст узяўся пісаць пра сучаснікаў. Пяць гадоў таму ў Нацыянальнай бібліятэцы прэзентавалася выданне “Постаці: 3 цэлым народам гутарку вёсці” (“Мастацтва шчырага дыялога”, ГР, 12.04.2012). На вечарыну прыйшлі тады “як чытачы, так і тыя, пра каго Зіновій Кірылавіч напісаў”. Выступаўцы казалі: “Аўтару ўласціва, акрамя пісьменніцкага таленту, яшчэ і вялікая адказнасць, сардэчнасць, тактоўнасць”. У ролі вядучага быў сам аўтар: член Саюза пісьменнікаў

Беларусі і Беларускага саюза журналістаў, кандыдат філасофскіх навук, дацэнт. → **Стар. 3**

НАВАКОЛЛЕ

Бэзавы рай

Прыгажосць гэтага дзівоснага месца ў Батанічным садзе ў Мінску ў поўнай меры бачна менавіта веснавой парой

Іна Ганчаровіч

Ад міфаў да кампрэсаў

Тут, у Бэзавым садзе, здзіўляюць і зачароўваюць колеры, пахі, нават людзі, якія прыйшлі сюды. Бэз — прыгожая расліна, прычым ахутаная рознымі міфамі. У пошуках праўды-ісціны звернемся да Наталлі Македонскай, галоўнай захавальніцы калекцыі Саду бэзу, што ў Батанічным садзе Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Яна — вядучы навуковы супрацоўнік, кандыдат біялагічных навук. “Міфы заўсёды ёсць там, дзе з’яўляецца нешта цікавае, прыгожае, і бэз — не выключэнне, — разважае навукоўца. — Скажам, пад час цвіцення бэзу часам бачу дзяўчат, што з асаблівай увагай углядаюцца ў суквецці: шукаюць пяціпалёсткавыя кветкі. Лічыцца, што яна здольная выканаць усе твае жаданні. “Шчасліўку” раець засушыць і пакласці ў кнігу, ці з’есці на шчасце”. Чараўніцтва!

Ёсць шмат легенд і пра самое паходжанне бэзу — скандынаўскае, балканскае, ангельскае, кітайскае.... Але, мабыць, старажытнагрэцкая версія бліжэй да ісціны. Чаму? Бо з галінак бэзу атрымліваюцца нядрэнныя дудачкі... “Ёсць паданне аб прыгажуні-німфе Сірыngu, якая, ратуючыся ад дамаганняў бога палёў і лясоў Пана, пераўтварылася ў трыснёг, — распавядае Наталля Македонская. — Потым Пан зрабіў з таго трыснёга Салодкую жалейку і назваў яе: Сірыngu. Так імя німфы й дало назву сирени-бэзу”. А вось што праўда, дык тое, што бэз — гэта і прыгажосць, і лекі. З кветак бэзу спрадвеку заварвалі гарбату, яе пілі пры прастудзе, камянях у нырках, нават пры сухотах. Дарэчы, і сёння, прадаўжае субяседніца, у Бэз-садзе яна часам ба-

чыць, як бабулькі ўпотаікі адрываюць кветкі бэзу. Кажуць, бэзавыя кампрэсы дапамагаюць пры болях у каленях...

Доўгія гады радзімай бэзу лічылі Персію, кусты ж называлі “персідскімі”. Але цяпер вядома: розныя віды бэзу маюць тры незалежныя і далёкія адзін ад аднаго ачагі натуральнага росту: Карпацкі, Азіяцкі ды Гімалайскі. У Еўропу бэз трапіў у XVI стагоддзі дзякуючы каланізатарам, аднак расліна была не надта папулярная: кароткі перыяд цвіцення, ды і суквецці — так сабе... А ў 1870 годзе французкі садоўнік Віктор Лемуан атрымаў шляхам скрыжавання некалькі дзясяткаў гатункаў з прыгожымі, шчыльнымі суквеццямі розных адценняў, з пышным рэгулярным красааваннем. І Францыя стала еўрапейскім цэнтрам селекцыі гэтага хмызняку. За сто гадоў дынастыі Лемуанаў удалося вывесці больш за 200 гатункаў бэзу.

З Парыжа па свеце

Прыгожыя кусты французкага бэзу пайшлі па Еўропе, трапілі таксама і ў Беларусь. Што да Расіі, то сапраўдная “русская сирень” з’явілася там дзякуючы Леаніду Калеснікаву. Селекцыянер-самавуk стварыў звыш 300 гатункаў бэзу, за што ў 1952 годзе і атрымаў Сталінскую прэмію. Гэта быў адзіны выпадак у гісторыі СССР, калі высокую дзяржаўную ўзнагароду далі за бэз. На жаль, пасля смерці селекцыянера многія гатункі бэзу ў Расіі былі беззваротна згубленыя. Але, Кажуць, у Амерыцы, у скверы побач з будынкам кангрэса ЗША, кожную ясну пышным кветам распускаюцца два гатункі калеснікаўскага бэзу з арыгінальнымі назвамі: “Путь коммунизма” і “Знамя коммунизма”...

Што да нашага Батанічнага саду, то ў яго бэз трапіў у 1933-м: тады сад

і ствараўся. Класічныя гатункі французкай селекцыі прывезлі з Масквы, з Цэнтральнага батсада. Скрыжоўцаь розныя віды бэзу ў Беларусі пачалі ў 1963-м. Праз пяць гадоў нашы селекцыянеры стварылі 14 гатункаў, сярод іх “Канстанцін Заслонаў”, “Партызанка”, “Мінчанка”, “Палеская легенда”. Сёння, па словах Наталлі Македонскай, у сиренгарии (па-беларуску мы б назвалі: бэзарыі...) Батсаду — больш за 200 гатункаў, з іх 16 беларускай селекцыі. “Мне дасталася вельмі добрая спадчына, — не без гонару распавядае Наталля Віктараўна. — Вось у гэтым Садзе бэзурасце дзясятая частка ўсяго сусветнага асартыменту. Калекцыйны фонд бэзу налічвае 268 таксонаў і мае сваю арыгінальнасць — бо тут ёсць шэраг рэдкіх гатункаў айчыннай і сусветнай селекцыі. У нас захаваліся ўнікальныя гатункі бэзу, і мы з задавальненнем дзелімся імі з іншымі батсадамі”. Нядаўна да беларусаў звярнуліся французкія селекцыянеры, папрасілі падзяліцца з імі вельмі рэдкім французкім гатункам Лібельт. У Францыі такога не змаглі знайсці, як і гатунак Карл Х. Беларусы яго збераглі ды вярнулі як быццам бы на радзіму. Вось якія цікавыя гісторыі расказала мне галоўная захавальніца бэзавай калекцыі ды аўтар яшчэ аднаго бэзавага шэдэўра — пад назвай “Мінская прыгажуня”.

“Бэзавы рай” зараджаецца ў прабірцы

Кажуць, прыгажосць трэба альбо знайсці, альбо — стварыць. У нашым Батанічным садзе такія работы не спыняюцца ўжо 60 гадоў. Беларускія вучоныя не толькі шукаюць, але і паспяхова вырошчваюць велізарную колькасць пасадачнага матэрыялу розных гатункаў. Мы ж хочам жыць

Н. Македонская — захавальніца калекцыі Бэзавага саду

у прыгажосці! То й розных раслін патрэбна шмат. Але адкуль яны бяруцца? Аказваецца — з прабіркі...

Як расказала Наталля Македонская, зыходны матэрыял для навукоўцаў — вегетатыўны пупіх (па-руску: почка) расліны. З пупіха бярэцца маленечкі кавалачак тканкі: памерам 0,1 міліметра. І праз месяц ужо з тых кавалачкаў у спецыяльным пажыўным асяроддзі развіваюцца парастківышыней 2-5сантыметраў. Так атрымліваюцца “маткавыя кусты”, якія навукоўцы потым выкарыстоўваюць для масавай вытворчасці саджанцаў: сотняў і тысяч.

Месца тысячы ўсмешак

Хутка ў Цэнтральным батанічным садзе афіцыйна адкрыецца летні

сезон. Такое “бэзавае баяванне” як правіла, прыпадае на сярэдзіну мая. Зрэшты, сёлета вясна халодная, то можа тое будзе й пазней. Звычайна ў дні, калі цвіце бэз, паглядзець на прыгажосць прыязджаюць тысячы людзей: з усіх куткоў Беларусі, нават з замежжа. Тут, калі настроіцца адпаведным чынам, вялікую асалоду атрымаць можна. Гэта ж сапраўднае шчасце: любавання дзівоснай прыгажосцю, удыхаць яркія водары пышных суквеццяў. Яшчэ можна пашукаць “чароўную” кветку-пяцёрачку — і абавязкова ўсміхнуцца не раз у царстве бэзавай раскошы. Вось тады, Кажуць, усе жаданні абавязкова спраўдзяцца. Ну не проста ж так у народзе мінскі Бэз-сад прызвалі: Месца тысячы ўсмешак.

СУПОЛЬНАСЦЬ

Ён з музай крочыць па жыцці

Лявон Целеш

Для ўраджэнца Малдовы, ваеннага медыка Георге Пушкаша Беларусь стала другою радзімай — і крыніцай паэтычнага натхнення

У Рэспубліканскім цэнтры нацыянальных культур сваю новую, ужо трэцюю кнігу вершаў пад назвай “С пером и скальпелем по жизни” прэзентаваў Георге Пушкаш. Павіншаваць з важнай падзеяй палкоўніка медслужбы ў адстаўцы, таленавітага ўрача-ўролага, паэта і артыста малдаўскага ансамбля “Плай” прыйшлі яго родныя і блізкія, калегі па працы, прадстаўнікі Амбасады Малдовы на чале з Амбасадарам Георге Хіаарэ, многія прадстаўнікі малдаўскай дыяспары. А Георге, крануты ўвагаю да сваёй асобы, апавядаў пра сябе, чытаў вершы з новай кнігі. З выхадам яе ў свет паэта віншавалі яго жонка Людміла Міхайлаўна, сын Багдан, намесніца старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Але на Стэльмах, а таксама калегі па працы, супляменнік і таксама паэт

Г. Пушкаша (справа) віншуе Пасол Малдовы Г. Хіаарэ

з вёскі Баравікі, што на Дзяржыншчыне, Васіль Семянук ды іншыя прадстаўнікі малдаўскай дыяспары. Цёплыя, душэўныя словы ў адрас цёзкі казаў Амбасадар Малдовы Георге Хіаарэ, ушанаваў таленавітага супляменніка Ганаровай граматай. І шмат прыгожых малдаўскіх песень гучала на імпрэзе: іх выконвала вядучая, старшыня суполкі “Таварыства малдаван” Антаніна Валько.

Георге Пушкаш нарадзіўся 6 мая 1946 года ў Малдове, у вёсцы Старыя

Фундуры Гладзянскага раёна. Знаёмства з літаратурай пачалося ў яго ў дзяцінстве з вершаў Аляксандра Пушкіна, ды адразу ж узнікла і любоў да паэтычнага слова. І было тое ў далёкім Заураллі, у сяле Долгаўка Курганскай вобласці: туды высланы былі ягоныя бацькі, уся сям’я ў 1949 годзе. Пазней хлопец закончыў сярэднюю школу ў горадзе Бельцы, пасля — Кішынёўскі медінстытут, і 23 гады адслужыў ваенным медыкам, пайшоў у адстаўку ў званні палкоўніка.

Ды і сёння Георге працуе ў ролагам у ваеннай паліклініцы. А ў вольны час ён — артыст малдаўскага народнага ансамбля “Плай”, які сваім майстэрствам заваяваў сэрцы гледачоў многіх гарадоў і вёсак Беларусі.

Яшчэ адна вялікая любоў Георге Пушкаша — паэзія. У чарговым паэтычным зборніку галоўнай тэмай вершаў ён называе “Яе вялікасць любоў”. Натхнёныя радкі паэт прысвяціў родным і блізім, роднай Малдове, калегам па працы. Асабліва цёплыя вершы прысвечаны сябрам па малдаўскай дыяспары ў Мінску.

Беларусь для паэта стала другою радзімай, крыніцай паэтычнага натхнення, таму ў вершах ёсць і замілаванне яе прыродай, і цёплыя згадкі пра сустрэчы з вядомымі людзьмі. Па ўсёй кнізе гучыць тэма дружбы паміж малдаўскім і беларускім народамі. Увогуле ж, прызнаўся Георге Пятровіч, сяброўства з музаю дапамагае яму ўпэўнена крочыць па жыцці.

Кніга “С пером и скальпелем по жизни” выйшла ў цвёрдай вокладцы на 460 старонках, у ёй шмат цікавых здымкаў з сямейнага альбома паэта.

ВЕСТКІ

Энергіі крыніца з Астраўца

Вырабленая на Беларускай АЭС электраэнергія будзе запатрабаваная ў поўным аб’ёме на ўнутраным рынку

На захадзе Беларусі, пры Астраўцы будуюцца АЭС, і ў грамадстве ўзнікаюць пытанні: як будзе выкарыстоўвацца электраэнергія, там атрыманая? На пытанне БЕЛТА намеснік Міністра энергетыкі Вадзім Закрэўскі паведаміў, што электраэнергія з Беларускай АЭС у поўным аб’ёме будзе запатрабаваная на ўнутраным рынку. А развіваць атамную энергетыку нам варта ў першую чаргу для зніжэння сабекошту вытворчасці электраэнергіі, а таксама дыверсіфікацыі відаў паліва, якія для таго выкарыстоўваюцца.

Калі прымалася рашэнне аб узвядзенні АЭС у Астраўцы, то эксперт электраэнергіі ў якасці асноўнай мэты гэтага праекта і не разглядаўся. Між тым, заўважыў Вадзім Закрэўскі, з улікам патэнцыялу беларускай энергасістэмы магчымасць продажу ў будучыні электраэнергіі ў суседнія краіны таксама не выключана.

ТВОРЧЫ ПОЧЫРК

Журналісцкая трылогія пра сучаснікаў

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Перада мною — усе тры кнігі: больш за 300 старонак кожная! Першая выйшла ў 2011-м, у другім томе “Постацяў” (2014) — падзагалолак: “Сэрца мільёнаў падслухаць біцця...”, у трэцім (2016) адпаведна: “Гэткай шукаю цэлы век чэсці...” Такі “камертон” задае і быццёвую (не побытавую) вышыню тэкстам, і скіроўвае ўвагу да ёмкіх радкоў купалаўскіх. Памятаеце: “З цэлым народам гутарку весці,/ Сэрца мільёнаў падслухаць біцця —/ Гэткай шукаю цэлы век чэсці,/ Гэта адно мне падпору жывіцца”... Радкі са знакамітага, “школьнага” верша “З кутка жаданняў”. Журналіст Алесь Карлюкевіч яшчэ ў прадмове да першай кнігі паглядзеў на яе як “варты ўвагі студэнтаў Інстытута журналістыкі Беларускага дзяржуніверсітэта самы сур’ёзны падручнік”, бо гэта кніга “высокавартаснай мастацкай публіцыстыкі”, да таго ж “пра тых, каго мы называем Творцамі, Падзвіжнікамі нацыянальнай культуры”.

Як, аднак, ствараліся кнігі? З чаго пачыналіся? Пра тое — наша гутарка з аўтарам.

— **Зіновій Кірылавіч, пісаць гісторыю сучаснасці нялёгка й таму, што, як кажуць, за дрэвамі лесу не відно: не ўсё адсталялася-ўляглося настолькі, каб яго асэнсоўваць. Вы ж — адшукалі ход, і праз гутаркі з вядомымі людзьмі, сумесныя з імі развагі даяце жывую карціну нашага сучаснага быцця. А як з’явілася сама задума, і з чаго праект пачынаўся?**

— Адночы ў сваім архіве я знайшоў магнітафонны запіс выступлення ў Вышэйшай партшколе, дзе я тады працаваў, Васіля Быкава. Я арганізаваў тое выступленне — гэта быў, здаецца, 1988 год, а пад час сустрэчы зрабіў запіс. І забыў пра яго. Памятаю, калі дамаўляліся, Васіль Уладзіміравіч дзівіўся: у партшколе? Вы што, мяне ж не прымуць... А я: вы дарма турбуецеся, у нас вельмі харошыя слухачы. А й сапраўды, у нас было двухгадзічнае аддзяленне, думачыя займаліся людзі. Я іх, вядома, падрыхтаваў трохі да ўспрымання ў цэлым літаратуры, па-за ўрокамі раскажваў многа чаго. Былі цікавыя пытанні. Таму і казаў Быкаву: вы не пашкадуеце. Так што ўрэшце мы з Нілам Глывічам разам яго ўгаварылі. Бо паколькі я ў ЦК кампарты Беларусі курыраваў літаратуру, то з Нілам Сымонавічам часта сустракаліся: як з кіраўніком Саюза пісьменнікаў.

— **Якім вы помніце Васіля Быкава ў той час?**

— Спачатку быў такі насуплены, нават змрачнаваты... Потым, як пайшло пытанне за пытаннем, то з’явілася зацікаўленасць. Людзі хораша на ягоныя развагі рэагавалі. Нават часам апладзіравалі. Ён тады як бы адтаў. І гаворка доўжылася амаль тры гадзіны! Зайшлі мы потым з ім да рэктара Пахомава на чай-каву, і Быкаў там прызнаўся: для мяне гэта нечаканасць, поўная нечаканасць. Я думаў, казаў, што партработнікі ўвогуле не прызнаюць Быкава, а тут — такая харошая размова. Тады я адразу кажу: Васіль Уладзіміравіч, а давайце мы на аснове гэтага вашага выступлення зробім інтэрв’ю для газеты “Советская

ІВАН ЖДАНОВІЧ

Зіновій Прыгодзіч (справа) з Дзмітрыем Астаньковічам, кампазітарам з Астаны

Белоруссия”. Ён кажа: ну давайце, паспрабуйце. І я па гарачых слядах зрабіў, але ж увайшло ў публікацыю не ўсё, можа трэцяя частка. Інтэрв’ю было надрукавана. І вось, праз гады ўжо, знайшоў поўны запіс. Паслухаў, думаю: чаго ж трымаць у архіве? Трэба абнародаваць. Зрабіў тэкст паводле поўнага запісу. Гэта быў 2006 год. Паказаў Мятліцкаму (Мікола Мятліцкі быў тады галоўным рэдактарам часопіса “Полымя”. — **Аўт.**) Ён кажа: будзем друкаваць. Тады я зрабіў яшчэ ўступ: растлумачыў, што да чаго. І была вялікая публікацыя ў “Полымі”.

— **Мяркуючы па ўсім, яна мела станоучы розгалас?**

— Так, я пачуў нямала добрых слоў. Потым і Мятліцкі кажа: ты ж можаш прадоўжыць. Павядзем рубрыку “Постаці”, бо ў нас жа столькі цікавых людзей, з якімі б ты мог пагутарыць. Я пагадзіўся, бо і мне тое цікава. Так і пачалася гадоў 10 таму вялікая праца, на тры кніжкі. Завяршыла праект гутарка з Мікалаем Пінігіным, мастацкім кіраўніком Купалаўскага тэатра. А ўвогуле ў кожнай кніжцы прадстаўлена па 10 постацяў. Мне падаецца, у цэлым я ахапіў усе сферы беларускай культуры, падаў найбольш значныя постаці: харэограф Валянціна Гаява, дырыжор Міхаіл Фінберг, скульптар Іван Міско, архітэктар Леанід Левін, спявачка Наталля Гайда, актрыса Марыя Захарэвіч, акцёр Генадзь Аўсяннікаў, мастак Леанід Шчамялёў, кампазітар

Ігар Лучанок, оперная спявачка Аксана Волкава... Праца значная. І радасна мне, што шмат кніг пайшло ў бібліятэкі: некаму ж і спатрэбіцца. Першая пабачыла свет у Рэдакцыйна-выдавецкай установе “Літаратура і Мастацтва”, другая — у Выдавецкім доме “Звязда”, трэцяя — у выдавецтве “Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі”.

— **Што самае складанае было, на ваш погляд, у такой маштабнай працы?**

— Перад кожнай гутаркай была вельмі вялікая

месцаў нахштальт планаў на будучыню. Такіх не было, бо “калі хочаш пасмяшыць Бога, то раскажы яму пра свае планы”. І трэба ж было іх лагічна вы будаваць. Толькі тады дамаўляўся пра сустрэчу...

— **Ведаю з уласнага досведу: і гэта не заўсёды проста...**

— ...Вось таму я не да ўсіх напямую звяртаўся. Аднаму, скажам, не рызыкнуў звяніць: бо чуў, што ён — чалавек эмацыйны, імпульсіўны. Другому разоў пяць звяніў — і не дамовіўся, і кінуў, не напісаў. А з “эмацыйным” скарыстаў свайго сябра, і яны адразу й дамовіліся на 9 раніцы. Прыходжу, кажа: у нас гадзіна. А ў мяне 50 пытанняў. І ён мяне так гнаў! За паўтары гадзіны — усе прагналі. У мяне нават спіна была мокрая. А як праслухаў запіс, быў цалкам задаволены: субяседнік адказваў канкрэтна і тое што трэба. Лягчэй было працаваць. А бывае ж — асацыяцыі, адгалінаванні. Я ніколі не перапыняю чалавека: баюся збіць з настрою. Хоць гэта пасля ўскладняе працу, і цяжэй выпісваць матэрыял. З адным чалавекам гаварылі 8 гадзін, і практычна без перапынкаў. Хоць з ім даўно знаёмыя, і добрыя ў нас адносіны, але — заняты. З пятага разу дамовіліся... на 2 студзеня, і з 9 раніцы да 6 вечара толькі пару разоў чаю папілі. 8 гадзін запісу...

— **Ужо сам па сабе такі запіс — каштоўнасць для гісторыі. Не шкада бывае падкарочваць?**

— Бывай і шкада, бо амаль у кожнага — і 5, і 6 гадзін запісу. Потым у мяне так званая расшыфроўка займае некалькі дзён. Далей прыводжу тэкст у парадак: пішу, даводжу. Іду да чалавека, каб ён пачытаў. І таксама няпросты працэс! Бо многія правілі, а не заўсёды, як мне падаецца, па справе. Вядзем перамовы, збліжаем пазіцыі, шукаем кампрамісы... А было, што аддаў чалавек тэкст жонцы, потым звоніць: прыходзь. Сам вочы адводзіць, кажа: не звяртай увагі, тут жонка пакрэсліла, пананісвала. Што можна ўзяць — вазьмі, астатняе —

глядзі сам... А я як глянуў на рукапіс, то аж кепска мне стала...

— **Можа гэта той выпадак: мы кіруем светам, а намі жанчыны?..**

— Ой, там усё было перакручана, загублена... Што жывое — усё выкінута. Вось і такая была праца. Жанр яе вызначыў бы не проста гутаркі, а творчыя, нават жыццёвыя партрэты ў форме гутаркі. Бо мы ж гаворым і пра дзяцінства, і пра бацькоў, і пра дзяцей, і пра творчасць. Кранаем жыццёвыя прынцыпы, праблемы асабовыя і грамадскія. Гэта ўнікальны матэрыял, які застаецца для гісторыі. Да таго ж я стараўся капнуць глыбей ды тое, што яшчэ невядома, раскрыць, раскруціць...

— **Ці заўсёды ўдаецца вам знайсці хвалю даверу?**

— А гэта яшчэ адна з цяжкасцяў... Большасць з суразмоўцаў я раней не ведаў. Для размовы ж, сапраўды, патрэбная пэўная ступень даверу. Без гэтага ніякая гутарка не будзе шчырай. Бывала, на першай сустрэчы яна не ішла: казённая, фармальная. Толькі на другі, трэці раз з’яўляецца давер. Тады ідзе сапраўдная гаворка. Я не абмяжоўваю: хай сабе чалавек раскажа ўсё што хоча. А пасля, перачытваючы, вырашыць, што падправіць альбо зняць. Бывала, харошая размова была, і хораша мне пісалася, з драматычнымі нейкімі завязкамі ды развязкамі — усё што трэба для жанра. А пасля ў чалавека — задні ход: ай, давай не будзем гэтага чапаць, яшчэ пакрыўдзіцца... І гэта вось апусцім. А ўрэшце — знікае ўсё, чаму я так радаваўся.

— **Помніцца, і я з вядомым вучоным-фізікам прагаварыў пару гадзін, тэкст цікавы напісаў — а ён, як вы кажаце, даў задні ход. І па гэты час тэкст не выйшаў. Скажыце, які розгалас у грамадстве мае ваша праца?**

— Першая кніжка мая была адзначана пісьменніцкай прэміяй “Залаты купідон” — гэта ў Глыбокім (2012), другая — прэміяй Мінскага аблвыканкама ў галіне літаратуры (2015). Калі выйшла пяць публікацый у “Полымі”, то я прадставіў матэрыялы у наш Саюз журналістаў — і атрымаў прэмію “Залатое пярэ”. Так што я такі ўжо залаты (усміхаецца), на нўвагу грамадскасці не магу паскардзіцца. Дарэчы, і на радыёстанцыі “Беларусь” я веў гутаркі: рабіў з доўгіх кароткія, паўгадзіны кожная. Нешта пераказваў: з кім сустракаўся, што даведаўся. Гутарак 15-16 зрабіў.

— **Дзякуй за вашу працу, Зіновій Кірылавіч! Спадзяюся, з часам вашыя кнігі можна будзе і ў інтэрнэце спампаваць — тады яны стануць больш даступнымі і для беларусаў замежжа. І на заканчэнне. Ведаю, што вы родам з Брэстчыны, з вёскі Лышча Пінскага раёна, як і вядомая выкладчыца беларускай мовы Валянціна Раманцэвіч. А пра вёску родную збіраецеся напісаць?**

— Вы згадалі Валянціну Карлаўну — а яна ж не толькі зямлячка, але й сваячка мая! І вядомы навуковец, доктар навук, прафесар, загадчык кафедры гісторыі беларускай мовы фінфака БДУ Мікалай Прыгодзіч — з адной вёскі, і таксама сваяк. Дык вось, я і сапраўды мару ўзяцца за нарыс пра родную вёску. Там столькі цікавых людзей, і шмат у мяне ўжо сабрана. Гутарыў Іван Ждановіч.

ТРАДЫЦЫ

Саламяныя дзівосы

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 1)

Розум на кончыках
пальцаў

Яна валодае рознымі тэхнікамі: пляценне, аплікацыя, інкрустацыя... Кажа, пасля заканчэння Бабруйскага мастацкага вучылішча, Універсітэта культуры карысталася спачатку толькі класічнымі, успрымала прыёмы, напісаныя ў кнігах, як догмы, ад якіх нельга адхіляцца. Пасля знаёмілася з работамі народных майстроў, якія не мелі прафесійнай адукацыі, — падабалася. Стала прыўносіць у творчасць нешта сваё, не баялася эксперыментаваць — так з’явіўся адметны аўтарскі стыль. Па ім работы Раманені пазнаюць і за мяжой. Дарэчы, пра свае шматлікія выставы яна кажа: “Для мяне гэта магчымасць творча выказацца: і сябе паказаць, і свет паглядзець. Але займаюся ім і ў вольны час. Галоўнае, што было і ёсць, — навучанне дзяцей”.

Сёлета студыі “Беларускі сувенір”, якой ад пачатку кіруе Раіса Раманеня ў Цэнтры творчасці дзяцей і моладзі Салігорскага раёна, спаўняецца 35 год. Гэта ўжо заслужаны аматарскі калектыў. Шмат юных прайшло школу таленавітага педагога (яна мае званне “Выдатнік адукацыі”). Многія

з вучняў прыводзяць да майстрыхі ўжо сваіх дзяцей. “Кожны з маіх навучэнцаў — таленавіты, адкрыты душою, — з ахвотай расказвае пра вучняў Раіса Раманеня. — Кожны пакідае часцінку сябе ў маім сэрцы. Са многімі, ужо дарослымі, сустракаемся, сябруем...” Вось з Ленай Шэўчык яны перамаглі ў адным з конкурсаў і атрымалі

пуцёўку ў летнік “Артэк”. А Воля Аўдзей, якая цяпер жыве ў Францыі, дапамагала ёй ладзіць выставы ў Парыжы і Тулузе. А якой цудоўнай мастачкай і педагогам стала Таня Сцяпурка! Дагэтуль сябруюць Эма Федаровіч, Каця Хацько, Воля Пракаповіч, дзяўчынкі з першага набору навучэнцаў Раісы Раманені. З вялікай пяшчотай расказвала педагог і пра сённяшніх вучняў: Насцю Даніловіч, якая ніколі не прапускае заняткі, паклонніка футбольнага клуба “Шахцёр” Сашу Дзілендзіка, Юлю Махнач, у якой уся сям’я зацікавілася захапленнем дачкі...

Дзеці ў студыі плятуць, робяць аплікацыі, нават ствараюць саламяныя скульптурныя кампазіцыі. Раіса Раманеня кажа: “Не стаюлю на мэце зрабіць усіх майстрамі, але вучу бачыць і разумець прыгожае. Сёння ўжо настаў час робатаў. А ў чым наша перавага перад машынамі? Канешне ж, у творчым падыходзе, у эмацыйнасці, крэатыўнасці. Тут мы развіваем маторыку, а вучоныя сцвярджаюць: розум — на кончыках пальцаў. Больш таго, даказана: пры ручной працы выдзяляецца гармон радасці эндарфін”.

Вось такія дываны

Неяк яна зацікавілася дыванамі. Саламянымі. Развіта гэтае рамяство было на Міншчыне: славіліся вырабамі Любаньскі,

Старадарожскі, Салігорскі, Слуцкі раёны. Майстры там выраблялі іх і пасля вайны, упрыгожвалі сцены хат. “Быў вялікі прыгожы сала-

Раіса Раманеня з вучнем Сашам Дзілендзікам

мяны дыван і ў сям’і мужа, — узгадвае майстрыха. — Свякроў расказвала, як яго рабілі. Але як ні шукалі — не знайшлі. Відаць, аддалі... Бо з’явіліся магазінныя, і саламяныя адышлі. Цяпер на

Старадарожчыне аднаўляюць традыцыю. Але, ведаю, новае прыўносяць: лакам пакрываюць. І мы з дзецьмі робім і пано, і дываны. Шмат карыснай інфармацыі знаходзім у кніжках Яўгена Сахуты, многае даводзіцца адаптаваць да сучаснасці. Цікавыя работы, на мой погляд, атрымоўваюцца на Калядную тэматыку”.

Усё ў жыцці яе пераплечана: захапленне, праца,

адпачынак. І нішто не можа існаваць адно без другога. Яна ўпэўнена: усё ў яе лёсе невыпадкава. Вельмі ўдзячна бацькам, якія разгледзелі яе талент і аддалі вучыцца ў Школу-інтэрнат імя І. Ахрэмычка ў Мінску. Дзякуе і выкладчыкам, сябрам, а таксама вучням, іх бацькам. Гаворыць: немагчыма было б творча развівацца і без цудоўных калег у Цэнтры творчасці, дзе ўсе адзін аднаго разумеюць, падтрымліваюць. А пра атрыманне Спецыяльнай прэміі Прэзідэнта кажа: “У работу заўсёды ўкладваю душу, любоў, дабрывню... Таму, пэўна, мяне і прыкмецілі”. Пры тым у яе шмат новых задум. Гаворыць: штодзень трэба быць трошачкі лепей за сябе ўчарашнюю.

ВІНШУЕМ!

Па справах —
узнагарода

Ірына Глуская і Аляксандр
Ярашук узнагароджаны
медалём Францыска
Скарыны

Кіраўніца Самарскай абласной арганізацыі беларусаў і ўраджэнцаў Беларусі “Руска-Беларускае Братэрства 2000” Ірына Глуская на сваёй старонцы ў фэйсбуку піша: “Мне тэлефануюць з Мінска, віншуюць... А я і не ў курсе была, што мяне ўзнагародзілі медалём Францыска Скарыны. Дзякуй! Прыемна, вельмі... У такі выдатны дзень — Дзень касманаўтыкі — атрымаць настолькі высокую ацэнку сваёй дзейнасці!”.

Сапраўды, радасную вестку вядомыя нашы супляменнікі з Расіі атрымалі якраз 12 красавіка. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка падпісаў Указ аб узнагароджанні медалём Францыска Скарыны Ірыны Глускай, а таксама кіраўніка гарадской акругі “Горад Калінінград”, члена савета грамадскай арганізацыі “Рэгіянальная нацыянальна-культурная аўтаномія “Калінінградскае зямляцтва беларусаў” Аляксандра Ярашук.

Актывісты беларускай дыяспары ўдастоены гэтай высокай узнагароды за значны асабісты ўклад у папулярызацыю беларускага нацыянальнага мастацтва, умацаванне гандлёва-эканамічных, гуманітарных, культурных і навуковых сувязяў паміж Беларуссю і Расіяй.

Да віншаванняў сяброў, знаёмых ды калег далучаемся і мы, супрацоўнікі рэдакцыі газеты “ГР”. Жадаем вам, паважаныя Ірына Міхайлаўна і Аляксандр Георгіевіч, моцнага здароўя, бадзёрасці, новых цікавых і значных праектаў.

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Друкаванае слова кранае

Іван Іванаў

Кніжная спадчына
Францыска Скарыны
прыцягвае ўвагу
супляменнікаў з
замежжа

У мінулым нумары мы расказалі, што й актывісты беларускай дыяспары з Латвіі паўдзельнічалі ва ўрачыстасці, калі ў Латвійскай нацыянальнай бібліятэцы адзначалася 25-годдзе з дня ўстанавлення дыпламатычных адносін паміж Беларуссю і Латвіяй. Там жа намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Алесь Суша перадаў калегам поўнае Факсімільнае ўзнаўленне кніжнай спадчыны Францыска Скарыны. А трохі пазней беларусы зусіхрэгіёнаў Эстоніі сабраліся ў Таліне, у Нацыянальнай бібліятэцы Эстоніі: там таксама прэзентаваліся ўзноўленыя кнігі Асветніка.

У прэс-рэлізе, які даслаў у

рэдакцыю Алесь Суша, гаворыцца, што гэта было своеасаблівае наша нацыянальнае свята. Яно прайшло пры падтрымцы Пасольства Беларусі ў прыбалтыйскай краіне.

На ўрачыстасці выступалі Пасол Беларусі ў Эстоніі Анатоль Стэпусь, гендырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Эстоніі Яннэ Андрэсоо. Прэзентаваў і перадаваў шматтомнае выданне ў дар Нацыянальнай бібліятэцы Эстоніі Алесь Суша. Паўдзельнічалі ў свяце супрацоўнікі нацыянальных бібліятэк абедзвюх краін, супрацоўнікі Амбасады Беларусі ў Эстоніі, актывісты ўсіх беларускіх грамадскіх суполак з розных рэгіёнаў Эстоніі, дыпламаты розных краін. Алесь Суша па-

Беларускі стэнд у Вільнюсе

ведамляе, што нацыянальныя бібліятэкі гатовы падрыхтаваць і заключыць пагадненне аб супрацоўніцтве. Яго эстонскія калегі праявілі інтарэс да Міжнароднага кан-

грэса “500 гадоў беларускага кнігадрукавання”, іншых юбілейных мерапрыемстваў.

А крыху раней, напрыканцы лютага, праходзіў Віленскі міжнародны кніжны кірмаш, у адкрыцці якога паўдзельнічала Прэзідэнт Літвы Дalia Грыбаўскайтэ. Увесь стэнд Беларусі быў прысвечаны 500-годдзю беларускага кнігадрукавання. “Многія з тых выданняў падрыхтаваны Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі ў супрацы з партнёрскімі арганізацыямі”, — гаво-

рыцца ў дасланым нам прэс-рэлізе. Як вядома, Францыск Скарына быў жыхаром супольнай для нашых народаў краіны: Вялікага Княства Літоўскага. І менавіта ён надрукаваў

Алесь Суша робіць падарункі ў Эстоніі

першую кнігу на тэрыторыі сучаснай Літвы. На адкрыцці стэнда былі прадстаўнікі Амбасады Беларусі ў Літве, намеснік Міністра інфармацыі Беларусі Алесь Карлюкевіч, намеснік дырэктара НББ Алесь Суша, член-карэспандэнт НАН Беларусі Аляксандр Лукашэнец, актывісты беларускай дыяспары.

Такім атрымалася Свята Францыска Скарыны ў Вільнюсе. Да яго Міжнародная асацыяцыя беларусістаў, Нацыянальная бібліятэка Беларусі пры падтрымцы Амбасады Літвы ў Беларусі падрыхтавалі

ўнікальнае выданне: “Вільня часоў Францыска Скарыны”. Цудоўна ілюстраваны альбом на беларускай, літоўскай і англійскай мовах расказвае пра колішнюю сталіцу вялікай краіны. Там Скарына выдаў першую кнігу на беларуска-літоўскіх землях, там жыў і працаваў, ажаніўся, гадаваў дзяцей. Многае з тых часоў захавалася ў Вільні амаль нязменным. Таму і прыцягальны горад, які паэт Уладзімір Жылка называў “крывіцкаю Мекай”, для многіх беларусаў і сёння. А выданне падкажа, што і дзе там можна паглядзець.